

9. Reva, V. P. (2017). Model vospitaniia kul'tury muzykal'nogo vospriiatiia slushatelia In Vesnik Mahileŭskaha dziarzh. un-ta imia A. A. Kuliasheva. Seriya S. Psikhologa-pedagogichnyia navuki: pedagogika, psikhologiya, metodyka: Vol. 1 (49). (pp. 4–13).

10. Reva, V. P. (2019). Praktiko-orientirovannye strategii pogruzeniia uchashchikhsia v khudozhestvennyi mir muzykal'nykh proizvedenii [Practice-oriented strategies for immersing students in the artistic world of musical works]. In Muzykal'noe iskusstvo i obrazovanie Moskovskogo pedagogicheskogo gosudarstvennogo universiteta: Vol. 1 (1). S. 25–39.

Рева В. П., кандидат педагогических наук, доцент, профессор кафедры музыки и эстетического образования Могилевского государственного университета имени А. А. Кулешова, г. Могилев, Республика Беларусь, val.r@tut.by

Методика воспитания культуры музыкального восприятия у младших школьников в контексте системно-синергетического подхода

Результаты исследования свидетельствуют об эффективности системно-синергетического подхода к воспитанию культуры музыкального восприятия, интонационно-ориентирующего и конструктивно-эмоционального методов анализа музыкальных произведений.

На ориентировочно-эмоциональном уровне осуществляется обобщение музыкального содержания, согласование его с соматическим и телесным опытом учащихся, одномоментное схватывание интонационно-эмоционального смысла, инициация полей ассоциативных представлений как руководящих принципов художественной коммуникации. На конструктивно-эмоциональном уровне осуществляется переосмысление жизненных эмоций в художественные через аналитические действия, уточнение выразительных средств, формы, жанровых особенностей, перевод одномоментных интонационно-телесных образов-эмоций в образы-переживания.

Ключевые слова: восприятие, музыка, интонационно-ориентировочный и конструктивно-эмоциональный методы, механизмы, операции, системно-синергетический подход.

V. P. Reva, PhD in Pedagogy, assistant professor, chair professor department of music and easthetical education Mogilev State A. Kuleshov University, Mogilev, Belaru, s val.r@tut.by

Methods music perception culture education of young schoolers in the context of system-synergetic approach

Contemporary social and cultural panorama of our life is characterized by various types of attitudes towards music. Unilateralism of children's interests and their inappreciation of spiritual significance of music academic subgenres can be noted these days. These

trends which can be already observed among the young schoolers are being enhanced against the background of undervaluation of educatory potential of music as aesthetic phenomenon of art, vizualization of the content and theorization of education. It is obviously necessary to substantiate new methodological approaches and methods of music perception culture among the schoolers of the secondary schools.

On evaluative-orientative level of perception, generalization of music content place, concord between somatic and physical experience of a listener, one-second grasp of intonational-emotional meaning, initiation of associative ideas as control parameters of artistic communication. On emotional-constructive level of perception, life emotions reframing into artistic emotions via listener's analytical actions takes place, expressive means clarification, forms, genre special aspects, rendering of one-second intonational-physical images-emotions into images-experiences.

Music perception is based on the reality intonation reflection mechanisms, not only its inductive learning but as it is depicted in a musical composition as well, what mental reserves it engages (rational, emotional, bodily, associative, intuitive). Research results show the effectiveness of the system-synergetic approach applied to the music culutre perception education, intonationally orienting and constructionally emotional methods of musical composition analysis. At the early age of schoolers we can lay basic foundations of music culture, enabling to master such artistic patterns which can be constructed in later years.

Feelings, experienced and recognized in music individually and independently, imprint themselves indelibly in emotional and imaginative sphere of a person, but if implemented compulsory it is possible to extinguish the interest towards music. In the process of formation of musical perception, operations and mechanisms perform a teaching function, are further fixed as methods of analysis of musical works, independent creative activity of students. It is of prime importance for us not to let it happen working with children. Through intonation mechanisms of perception, the objectives of music education (training, education and development of students), a deeper disclosure of the content of the curriculum in music, improving the structure of the lesson as a whole are achieved.

Keywords: perception, music, intonation-oriented and design-emotional methods, mechanisms, operations, system-synergetic approach.

Статья поступила в редакцию 04.11. 2019 г.

Актуалізовано проблему застосування ігрових вправ з LEGO з молодшими школярами на уроках музичного мистецтва в контексті положень Концепції «Нова українська школа». Подаються методичні рекомендації щодо особливостей використання LEGO-цеглинок у музичному навчанні та способи роботи з цим дидактичним матеріалом. Представлено комплекс авторських ігрових вправ із використанням цеглинок LEGO, що мають на меті створити позитивну навчальну мотивацію школярів та сприяти формуванню предметних компетентностей учнів на уроках музичного мистецтва в умовах Нової української школи.

Ключові слова: *Нова українська школа, урок музичного мистецтва, музично-дидактичні ігри, LEGO-цеглинки, ігрові вправи, молодші школярі.*

Реформою шкільництва Міністерства освіти і науки України, що відбувається згідно з Концепцією «Нова українська школа», передбачено створення новітньої школи на засадах компетентнісного, інтегрованого, діяльнісного, особистісно орієнтованого підходів. Школа майбутнього спрямовуватиме учнів не тільки на знання, а й формуватиме вміння застосовувати їх у житті, в різних ситуаціях практичної діяльності, максимально наближеній до реалій сьогодення. Реалізація засад нової української школи переорієнтовує вчителя на відхід від застарілих методик, переосмислення традиційного досвіду, виокремлення в ньому доцільного, необхідного, – того, що відповідає природі дитини і приносить ефективні результати.

Освітній процес у НУШ організовується із врахуванням принципів «Цінність дитинства» і «Радість пізнання», а отже, передбачає відповідність освітніх вимог віковим особливостям дитини та методів і форм, максимально ефективних у цьому віці (гра, рухова активність і творчість). Закономірним є перший цикл

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2019-4-12-18>

УДК [37.091.32 : 78]: 373.3: - 047.84 (LEGO)

Моторна Оксана Степанівна,

*завідувач кабінету мистецтва та фізичної культури Рівненського ОІППО,
м. Рівне, Україна, oksanamotorna@ukr.net*

Капінос Ольга Олексіївна,

*учитель музичного мистецтва Опорного навчального закладу Білокри-
ницька загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів Кременецької районної ради
Тернопільської області, с. Білокриниця, Кременецький район, Тернопільська
область, Україна, olga_03@ukr.net*

LEGO НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

навчання в початковій школі (1–2 клас) – адаптаційно-ігровий, адже у дітей цього віку переважають ігрові інтереси, які слід задовольняти через активну діяльність, із використанням ігрових методів роботи з учнями.

Феномен гри протягом усієї історії людства привертав до себе увагу визначних мислителів (Я. А. Коменський, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель, Ф. Шіллер та ін.). Зарубіжна педагогіка, психологія, культурологія (В. Акслайн, Ф. Бонтейдайк, В. Вундт, К. Гросс, К. Левін, Д. Мід, М. Монтессорі, Д. Селлі, Г. Спенсер, З. Фрейд, Й. Гейзінга) активно досліджувала соціально-психологічну роль та культурно-функціональне поле гри. Плідні думки про гру як метод навчання і виховання знаходимо в науковій спадщині П. Блонського, В. Верховинця, П. Каптерева, Я. Корчака, А. Макаренка, С. Русової, В. Сороки-Росинського, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.). Глибоке розуміння ігрової діяльності започатковане у працях відомих вітчизняних психологів Л. Виготського, О. Запорожця, В. Зінковського, Д. Ельконіна, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Б. Теплова. Й сьо-

годні дослідники активно вивчають природу гри та можливості її використання в навчально-виховному процесі початкової школи (Н. Бібік, В. Бондар, І. Гудзик, Н. Кудикіна, Н. Підгорна, О. Савченко, Г. Тарасенко, В. Тименко та ін. [4]).

Науково-методичні засади використання музичних ігор в освітньому процесі початкової школи розробляли відомі педагоги-музиканти (К. Орф, Д. Кабалевський, О. Ростовський, О. Апраксина, Т. Тютюнникова, Б. Яворський та ін.). Дослідження сучасних науковців і практиків у галузі музичного навчання школярів (Л. Горюнова, Т. Дорошенко, О. Лобач, О. Лобова, Л. Масол, Т. Надолінська та ін.) доводять ефективність цього методу в навчанні музичного мистецтва. Різноманітні музичні ігри представлені в посібниках (Г. Букреева, З. Бугаєва, М. Батицький, Б. Бончак, К. Буц, І. Веремійчук та ін.).

Сучасні дослідники класифікують музичні ігри (М. Шуть, Т. Дорошенко, Н. Кононова, В. Мішедченко, С. Барило, О. Лобач). Так, Т. Дорошенко поділяє ігри на музично-дидактичні, сюжетно-рольові, проблемно-модельючі.

Н. Кононова диференціює ігри за видами музичної діяльності, а саме: ігри, які використовуються під час слухання музики; ігри, що використовуються під час співу; ігри, що використовуються в музично-ритмічній діяльності [3, с. 14]. Авторська класифікація музичних ігор М. Шуть включає творчі музикознавчі ігри (музично-дидактичні, ділові, дис-танційні), інтерпретаційно-виконавські творчі ігри (вокально-пластичні, музично-драматичні, музично-ритмічні, музично-інструментальні), імпровізаційно-композиторські творчі ігри [12]. В. Мішедченко класифікує музичні ігри за призначенням, а саме: ігри для розвитку звуковисотного слуху, ігри для розвитку ритмічного відчуття, ігри для розвитку тембрового слуху, ігри для розвитку динамічного слуху, ігри для розвитку творчих здібностей [6].

Без музичних ігор не обходиться жодний із чинних підручників з музичного мистецтва та мистецтва (Л. Масол, Л. Аристова, Н. Лемешева, Л. Кондратова, О. Лобова та ін.)

Темі ігор на уроках музичного мистецтва присвячено низку дисертаційних досліджень (Г. Руда, Н. Мар'євич, О. Борисова, М. Шуть та ін.). Автори Г. Руда [9], О. Борисова [1] вбачають в іграх надійний педагогічний інструмент розвитку музичних здібностей учнів початкової школи – ладового, музично-ритмічного чуття, звуковисотного слуху та загальних здібностей – зацікавленості, самостійності, комбінаторності, винахідливості, що підвищує здатність дітей до продукування нестандартних ідей і знаходження оригінальних рішень. У зв'язку з цим педагогів, які працюють у початковій школі, слід готувати до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів (Н. Мар'євич) [5].

Уроки у молодших школярів (1–2 клас) доцільно проводити в максимально ігровій формі, адже в 6–7 років, коли дитина йде до школи, у неї більш розвинена права півкуля головного мозку, яка відповідає за емоції, риму, ритм, творчість, просторове орієнтування та цілісне сприймання світу. Тому і навчання має здійснюватися природним для неї правопівкульним методом – через творчість, наочність, позитивні емоції, сенсорні відчуття [8]. Вчителів музич-

ного мистецтва слід опанувати арсенал музичних ігор і вміти їх використовувати відповідно до потреб на уроці. Їх ефективності сприяють допоміжні засоби – різноманітні предмети. Саме тому під час проведення музичних ігор нерідко застосовують дидактичні картки, дерев'яні палички, кубики, мозаїка, стрічки, різноманітний природний матеріал тощо. Їх функція – допоміжна, однак вони дозволяють урізноманітнити освітній процес, поживати учнів, наповнити їх емоціями, активізувати роботу, адже до роботи зорового, слухового аналізаторів підключається тактильний – учні маніпулюють предметами і краще «включаються» у виконання завдань.

У рекомендаціях фахівців із впровадження концептуальних засад Нової української школи в практику передбачено використання в навчанні учнів початкових класів ігрових конструкторів LEGO [7; 13]. Їх основою є цеглинка LEGO – деталь, що являє собою порожнистий пластмасовий блок і з'єднується з іншими такими ж цеглинками шипами. У набори також можуть входити й інші деталі: фігурки людей, тварин, птахів, колеса тощо, за допомогою яких можна скласти будь-які речі. Оскільки в рекомендаціях фахівці майже не торкаються уроків мистецтва в початковій школі, ми вважали за необхідне з'ясувати питання використання LEGO-цеглинок на уроках музичного мистецтва, їх доцільність і ефективність, та представити різні, адаптовані та апробовані у власній практиці, способи роботи з цим дидактичним матеріалом, що склало **мету** даної статті.

Бренд LEGO є сьогодні найвідомішим у світі іграшок. Назва LEGO походить від слів «Leg» і «Godt», що в перекладі з данської означає «добре грати» або «захоплююча гра».

Нагадаємо кілька історичних фактів створення і використання LEGO. Історія його почалася в Данії, коли тесля Оле Кірк Крістіансен зробив для свого сина звичайну дерев'яну іграшку. Поклавши початок сімейному бізнесу в 1932 р., дідусь теперішнього глави Lego Group не думав, що дитячі забавки будуть приносити його нащадкам величезні доходи. Спочатку компанія робила дерев'яні іграшки, прасувальні дошки, сядові драбини тощо, а в 1946 р. Оле Кірк

прийняв епохальне рішення – купив інжекційно-литтєву машину для пластмаси, інакше кажучи – термопластавтомат, здатний лити пластикові деталі під тиском. Це створило можливість не тільки виготовляти іграшки з пластмаси, а й зробити та запатентувати власний винахід, який отримав назву «блоки автоматичного скріплення», які сьогодні ми називаємо кубиками LEGO або LEGO-цеглинками. Відтоді популярність бренду зростає. Чудовий винахід Оле Кірка став частиною життя Данії: там 1968 року був побудований Legoland – справжня «країна» із 45 мільйонів кубиків LEGO, яку із задоволенням відвідують і діти, і дорослі. (Примітка: більше про історію створення бренду див. за посиланням: <https://dovidnyk.info/index.php/Brand/358>).

Сьогодні LEGO випускає продукцію не тільки для дітей різного віку, а й для дорослих. Найвідоміша серія LEGO так і називається: «Lego» або «Legosystem», вона представлена безліччю серій: «Місто», «Замок», «Космос», «Пірати», серії присвячені «Зоряним війнам» і «Гаррі Поттеру» та багато інших. Випускається серія і для менших дітей – «DUPLO» і для найменших – «Primo». «Доросла» лінійка LEGO з моторчиками, передачами, карданами і приводами – LEGO Technic, оснащена більш складними деталями й підходить для аматорів у галузі робототехніки. Серія «Mindstorms» пропонує створити не просто свого власного робота, а й, використовуючи комп'ютерний модуль, запрограмувати його на свій розсуд. Lego Speed Champions – серія, в якій відтворюють реальні автомобілі з лего. Отже, як бачимо, вибір іграшок найрізноманітніший і задовольнить будь-які потреби дітей і дорослих.

Однак конструктори LEGO перестали бути тільки іграшками; ще в 1960-х роках минулого століття LEGO почали використовувати в освітніх цілях – як дидактичні посібники. У 1980 р. було створено окремий департамент із розвитку освітньої продукції, The LEGO Foundation, який є неприбутковою організацією. В основі її діяльності лежить принцип, що всі діти мають рівні права на навчання і розвиток через гру. Щороку LEGO Foundation у рамках благодійних програм «Сприяння освіті» та

«Турбота про малозабезпечених дітей», дарує дітям з усього світу набори LEGO Education (освітні рішення корпорації LEGO у вигляді розвивальних наборів на базі конструкторів LEGO разом із освітніми методиками та програмним забезпеченням), з метою зробити продукцію компанії LEGO доступною для дітей усього світу, незалежно від їхнього соціального статусу та матеріального становища. The LEGO Foundation залучає до співпраці не лише вчителів і батьків, а й міністерства освіти, неурядові добродійні організації, щоби спільними зусиллями сприяти покращенню якості освіти. (Примітка: більше про співпрацю МОН України і компанії LEGO Foundation див. за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/profesijna-skarbnichka/proekt-lego-spriyannya-osviti-v-ukrayini>).

У 2018 р. між МОН України та The LEGO Foundation було підписано Меморандум про взаєморозуміння [10], відповідно до якого з 1 вересня 2019 р. перші класи Нової української школи безкоштовно отримали набори LEGO «Шість цеглинок» для кожного учня та по набору «LEGO Play Box» на кожен клас. Окрім цього, тренери «The LEGO foundation» допомагають педагогам опанувати методики для ефективного використання конструкторів у навчанні, організовуючи різноманітні навчальні тренінги [13].

Практичні поради щодо застосування LEGO на уроках у початковій школі широко представлені на багатьох «учительських» сайтах. Зокрема, на сайті «Шкільне життя» можна ознайомитись із матеріалом Ірини Коротун «LEGO-система в освітньому просторі нової початкової школи» (<https://www.schoollife.org.ua/586-2018/>). Освітній проєкт «На урок» пропонує колегам журнал «Шість цеглинок: ігри для первачків НУШ» (<https://naurok.com.ua/post/shist-ceglinok-igri-dlya-pershachkiv-nush>). «Всеосвіта» зробила добірку методичних матеріалів із використанням LEGO на уроках математики та навчання грамоти, якими поділились творчі освітяни (<https://vseosvita.ua/news/6-ceglinok-v-dii-dobirka-zavdan-z-vikoristannam-lego-2832.html>). «Освіторія» підготувала журнал «Цеглинка за цеглинкою: як ви-

користувати LEGO на уроках» (<https://osvitoria.media/experience/tseglynka-za-tseglynkou-yak-vykorystovuvaty-lego-na-urokah/>), у якому представлено низку матеріалів для організації освітнього процесу, зокрема за допомогою технології «Шість цеглинок». Практичні поради щодо застосування LEGO на уроках у першому класі (НУШ) пропонує освітній портал Super-urok.ua (<https://super.urok-ua.com/praktichni-poradi-shhodo-zastosuvannya-lego-na-urokah-v-pershom>). І це далеко не повний перелік інтернет-ресурсів із зазначеної теми, тож учителі на свій розсуд можуть обирати найбільш прийнятні для них рекомендації.

МОН України опублікувало два методичні посібники з використання конструкторів LEGO в початковій школі: «Гра по-новому, навчання по-іншому» [2] та «Шість цеглинок в освітньому просторі школи» [11]. Посібники містять вправи та ігри, спрямовані на формування ключових компетентностей в учнів початкової школи, що вкрай необхідні для навчання у школі та протягом життя.

Названі матеріали й посібники цікаві та корисні для педагогів початкової школи, однак рекомендації щодо застосування LEGO в процесі опанування мистецтва відсутні. Це спонукало нас дослідити на практиці це питання.

Насправді LEGO-цеглинки є настільки універсальними, що їх можна широко й успішно використовувати й на уроках музичного мистецтва. Як показав власний досвід, вони можуть бути корисними у проведенні будь-якого виду діяльності: вивчення поспівок, відтворення ритму пісні чи створення ритмічного супроводу, слухання музики та пояснення елементарної музичної теорії. І це не данина моді, а конкретна користь.

Представимо комплекс ігрових вправ із використанням цеглинок LEGO і опишемо окремі вправи, що мають конкретне завдання – не тільки створити позитивну мотивацію у найменших учнів, а й розпочати процес формування предметних компетентностей на уроках музичного мистецтва у початковій школі.

Найпростіший спосіб використання LEGO-цеглинок на уроках мистецтва – застосовувати їх у якості так званих «сигнальних маячків». Наприклад, учи-

телі часто люблять запитувати учнів про їхній настрій. Учні можуть відповісти на це запитання за допомогою LEGO-цеглинок. Піднята догори зелена цеглинка сигналізує про хороший настрій, а червона – про поганий. Можуть бути й інші варіанти кольорів, що попередньо обговорюється учнями класу разом із учителем.

LEGO-цеглинки стануть у пригоді вчителям мистецтва у процесі опанування нового матеріалу. Одна із найпопулярніших технік зворотного зв'язку має назву «Світлофор». Її суть полягає в тому, що учні сигнализують про ступінь свого розуміння, неповного розуміння чи нерозуміння матеріалу, що пропонується вчителем, за допомогою зеленого, жовтого та червоного «сигнальних маячків». Якщо раніше вчитель виготовляв картки-сигнали з кольорового картону, то тепер їх замінять цеглинки LEGO відповідних кольорів.

Добирати кольори-асоціації можна і до прослуханих музичних творів. Так, веселу польку можна «позначити» червоним кольором, ліричний вальс – блакитним, а енергійний марш – зеленим. Таким чином, кожен опрацьований твір матиме своє, так би мовити, кольорове умовне позначення, що допоможе швидко і цікаво провести музичну вікторину. Вчитель вмикає музичний твір, учні слухають і відповідають LEGO-цеглинкою відповідного кольору. Такий вид роботи можна проводити й у вигляді змагання між групами чи рядами.

За допомогою кольорових LEGO-цеглинок можна визначити, яку пісню чи музичний твір найбільше люблять учні. Для цього потрібно запропонувати кожному учню взяти до рук лише одну LEGO-цеглинку, яка за кольором відповідає улюбленому музичному твору. Потім побудувати вежі, з'єднавши між собою цеглинки однакових кольорів. Готові вежі поставити поряд і порівняти за висотою. Таким чином за 2–3 хвилини можна не тільки визначити музичні уподобання учнів, а й скласти рейтинг найулюбленіший музичних творів.

Характеризувати музичні твори теж можна за допомогою LEGO-цеглинок. Для цього варто познайомити учнів із таблицею музичних характеристик, потім запропонувати «наділити» певним ха-

рактером кожну із шести LEGO-цеглинку. Наприклад: червона цеглинка – весела та жартівлива, оранжева – енергійна, схвилювана, жовта – радісна та ласкава, зелена – бадьора, маршова, блакитна – ніжна та лірична, синя – спокійна, сумна. Як варіант, під час чи після звучання музичного твору на прохання вчителя учні можуть охарактеризувати почуте підняттям LEGO-цеглинки кольору, що відповідає характеру твору. Цей прийом допоможе вчителю дуже швидко «побачити» думку кожного учня, стосовно характеру твору.

Звичайно, цеглинки LEGO – не панацея. І не заміна дидактичних карток музично-дидактичних ігор з огляду на те, що це – новий, сучасний педагогічний інструментарій НУШ. Як і будь-який розвивальний посібник чи роздаткові матеріали, LEGO-цеглинки слід використовувати на уроках домірно і доцільно, а не підміняти ними традиційні музично-дидактичні вправи. Йдеться про інтерес, заохочення сучасних молодших школярів до пізнання мистецтва в ігровій формі, а тому LEGO-цеглинки – тільки один із багатьох засобів для цього.

Пропонуємо вашій увазі комплекс вправ-ігор з використанням цеглинок LEGO для формування предметних компетентностей на уроках музичного мистецтва в початковій школі.

Ігрові вправи для ознайомлення і закріплення музичних понять, засобів музичної виразності

Ігрова вправа «Жирафи та равлики»

Мета: повправляти учнів у розпізнаванні високих та низьких звуків.

Учні вчать:

- розрізняти високі та низькі звуки;
- швидко орієнтуватися в послідовності чергування звуків, різних за висотою;
- виконувати самостійно завдання.

Опис. Учителю пропонує учням поставити цеглинки LEGO вертикально – це високі звуки («Жирафи»), горизонтально – це низькі («Равлики»). Потім демонструє короткий мотив із шести високих або шести низьких звуків, учні відповідно викладають цеглинки LEGO. Мотив із шести нот ускладнюємо чергуванням

високих та низьких звуків – діти відображають його LEGO-«Жирафами» та LEGO-«Равликами».

Ігрова вправа «Хвилі мелодії»

Мета: ознайомити учнів із поняттям «мелодія».

Учні вчаться:

- визначати рух мелодії (вгору, вниз);
- працювати в групі;
- мислити критично.

Опис. Ознайомлюючи дітей із поняттям «мелодія», учитель пояснює, на які лінії схожі мелодії (на пряму, хвилеподібну, зигзагоподібну), демонструючи грою на інструменті кожному з них. Потім учні об'єднуються в групи (по 2–4). Вчитель грає мелодію. Учні уважно слухають, а потім викладають із цеглинок LEGO на парті «мелодію», що, на їхню думку, відповідає прослуханій музиці. Пізніше, під час розучування пісень, цеглинками LEGO можна позначати і висоту звуків.

Ігрова вправа «Весела. Сумна»

Мета: ознайомити учнів із поняттям «мажор» і «мінор».

Учні вчаться:

- розрізняти на слух мажорний та мінорний лад;
- відчувати зміну ладу;
- працювати в парі, групі.

Опис. Учитель демонструє учням звучання мажорного ладу та пропонує охарактеризувати його (веселий, урочистий, радісний), потім – мінорного (сумний, похмурий). Далі пропонує скласти з шести цеглинок дві пірамідки: «Мажорну» (веселу, урочисту, радісну) і «Мінорну» (сумну та похмуру). Як правило, діти інтуїтивно швидко виокремлюють: для «Мажорної» (червоний, оранжевий, жовтий) – теплі кольори, для «Мінорної» (зелений, синій, блакитний) – холодні кольори. Для закріплення знань учитель пропонує прослухати декілька мелодій і визначити лад, піднімаючи вгору відповідну пірамідку.

Ігрова вправа «Співочі цеглинки»

Мета: ознайомити учнів із поняттям «тембр».

Учні вчаться:

- уважно слухати та аналізувати;
- відчувати різницю між ударами різними площинами LEGO;
- досліджувати та експериментувати.

Опис. Учитель пропонує учням послухати, як «співають» цеглинки, вдараючи

їх одна об одну. Далі пропонує самостійно дослідити, як цеглинки можуть «співати різними голосами». Якщо в дітей виникають труднощі, вчитель може наштовхнути їх на думку, вдараючи цеглинки одна об одну різними «ребрами» (нижніми частинками, сторонами, що мають виступи, тощо).

Вправа-гра «Голосно – тихо»

Мета: ознайомити учнів із поняттям «динаміка».

Учні вчаться:

- розрізняти музику різної динаміки;
- запам'ятовувати буквені позначення (F, P);
- співпрацювати з однолітками.

Опис. Під час ознайомлення учнів із поняттям «динаміка» учитель пропонує їм скласти позначку F (форте), а потім P (піано) з цеглинок LEGO. Їх може викладати на парті кожен учень індивідуально зі своїх шести цеглинок або у групі, тоді букви будуть об'ємними. Коли діти добре запам'ятають ці буквені позначення, можна включити елемент змагання: пропонувати послухати музичні фрагменти, визначити їх динаміку, зображаючи її за допомогою цеглинок LEGO (F чи P) на швидкість.

Вправа-гра «Потяг та вагончик»

Мета: ознайомити учнів із поняттями «ритм», «довгі та короткі звуки».

Діти вчаться:

- розрізняти довгі та короткі звуки;
- координувати рухи правої та лівої руки;
- працювати індивідуально та колективно.

Опис. Учитель пропонує дітям поставити перед собою на парті вертикально шість цеглинок LEGO. П'ять цеглинок об'єднати між собою – це довгий потяг «ТА», а шоста цеглинка – це короткий вагончик «ТІ». Потяг «ТА» учні беруть у ліву руку, вагончик «ТІ» – у праву і відповідно до запропонованої учителем ритмічної вправи (наприклад І І П І) виконують рухи вперед та назад чи відбивають ритм по парті.

Цю вправу-гру можна виконувати як індивідуально, так і в групах. Кожен учень групи складає індивідуально свій потяг «ТА» і вагончик «ТІ». Потім учасники групи із свої потягів та вагончиків складають ритмічну вправу, яку має відтворити інша група.

Ігрові вправи під час розучування пісень (поспівок)

Вправа-гра «Я – барабанщик»

Мета: запам'ятати ритмічний малюнок пісні (поспівки).

Учні вчаться:

- відтворювати ритм пісні на слух;
- працювати індивідуально, в парах, колективно.

Опис. Під час розучування пісні вчитель звертає особливу увагу на чітке виконання ритмічного малюнка. Для того, щоб учні його краще запам'ятали, учитель пропонує взяти цеглинки по одній у кожному руці та вистукувати ритм пісні цеглинкою об цеглинку. Для урізноманітнення виконання ритмічний малюнок можна виконувати одночасно обома руками або по чергову правою та лівою рукою по парті, в парі з сусідом – цеглинка об цеглинку, у групах. Кожна група може виконувати ритмічний малюнок різними сторонами цеглинок LEGO (ребром об ребро, нижніми частинками, сторонами, що мають виступи).

Ігрові вправи під час ознайомлення із музичною грамотою

Вправа-гра «Веселкові сім нот»

Мета: ознайомити із поняттям «гама».

Учні вчаться:

- визначати на слух висхідне та низхідне звучання гами;
- спостерігати, аналізувати, робити висновки;
- обґрунтовувати свою думку.

Опис. Учитель пояснює, що гама – це послідовність звуків, де кожен наступний звук звучить трохи вище попереднього, та пропонує викласти її за допомогою LEGO-цеглинок і виконати гаму, «перестрибуючи» пальчиками з цеглинки на цеглинку. Можна зіграти гаму на кольорових діатонічних дзвіночках, а потім порівняти їх кольори із кольорами цеглинок – учні зроблять висновок, що вони співпадають. За бажанням, на цеглинках можна зробити наліпки: червона – «до», оранжева – «ре», жовта – «мі», зелена – «фа», блакитна – «соль», синя – «ля». У процесі порівняння учні побачать, що для LEGO-гами не вистачає ще однієї цеглинки, фіолетової («сі»). Її учні

можуть виготовити самостійно (або з допомогою вчителя чи батьків – вирізати та склеїти з фіолетового картону). Цеглинки LEGO можна викладати в рядочок, імітуючи клавіші фортепіано, і «грати» по них пальчиками. Коли учні добре засвоять поняття «гама», навчаться виконувати її на діатонічних дзвіночках, порядок нот у LEGO-гамі можна змінювати, викладаючи щоразу нову «мелодію». З допомогою нот-цеглинок можна спробувати вигадати власні мелодії.

Робота з LEGO-цеглинками на етапі музикування

Ігрова вправа «Зіграй мелодію»

Мета: засвоєння основ гри за нотним записом.

Учні вчаться:

- орієнтуватися у нотній грамоті;
- грати на інструментах;
- працювати в парі та групі.

Опис. Учитель викладає послідовність (мелодію) з цеглинок LEGO, наприклад, жовта, зелена, оранжева, синя, голуба, червона та пропонує дітям зіграти її на ксилофонах або діатонічних дзвіночках (див. вправу-гру «Веселкові сім нот»). «Кольорову» вправу може викласти із LEGO-цеглинок і запропонувати озвучити будь-кому з учнів.

Вправи для розвитку музичної творчості

Ігрова вправа

«Композитори і виконавці»

Мета: спробувати себе в ролі композитора.

Учні вчаться:

- створювати музику;
- грати на музичних інструментах;
- проявляти ініціативність.

Учні-композитори у малих групах (парах, трійках) за допомогою ксилофона придумують власну мелодію та «записують» її за допомогою LEGO-цеглинок. Учні-виконавці «озвучують» запис.

Вправа-гра «Художники»

(«Скульптори», «Архітектори»)

Мета: відчувати себе творцями, художниками (скульпторами, архітекторами).

Діти вчаться:

- образно мислити;
- уявляти і фантазувати;

- експериментувати;
- генерувати оригінальні ідеї;
- домовлятися.

Опис. Після слухання музики вчитель пропонує учням створити за допомогою цеглинок LEGO власну «музичну картину» на основі прослуханого музичного твору. Учні розкладають цеглинки на аркуші паперу. Використовуючи олівці, фломастери, фарби, домальовують до цеглинок різні елементи, перетворюючи їх на частину композиції. По закінченні пояснюють, які цеглинки використали і на що вони перетворились [7, с. 9].

Учні можуть передати образ прослуханого твору й у вигляді скульптурної чи архітектурної композиції. Це варто робити у групах, оскільки для їх виконання потрібна більша кількість цеглинок.

Таким чином, конструктор LEGO допомагає дітям втілювати в життя свої задумки, будувати й фантазувати, захоплено працювати й бачити кінцевий результат роботи. Це дає повну свободу дій. Робота з конструктором є жвавою та цікавою, відкриває абсолютно нові перспективи, де немає меж фантазії.

Висновок. Як виявив власний музично-педагогічний досвід, використання музично-ігрових вправ у навчально-вихованому процесі початкової школи із застосуванням LEGO-цеглинок урізноманітнює освітній процес, дозволяє зробити його цікавішим для молодших школярів, посилює мотивацію до пізнання музичного мистецтва. Ігрові завдання створюють невимушену атмосферу і психологічний комфорт на уроці музичного мистецтва, що позитивно позначається на якості засвоєння навчального матеріалу.

Музично-дидактичні ігри із застосуванням LEGO-цеглинок на уроках музичного мистецтва є доцільними на різних етапах уроку – опанування нових знань і їх закріплення. Як показала наша практика, зазначені вправи доцільно використовувати під час ознайомлення й закріплення учнями музичних понять; у процесі пізнання засобів музичної виразності; розумування пісень (поспівок); вони допомагають в ігровій формі опанувати музичну грамоту, будуть корисними на етапі музикування, сприятимуть розвитку музичної творчості молодших школярів.

Використовувати конструктори LEGO вважаємо за доцільне вже з перших днів навчання в початковій школі, адже яскраві різнокольорові цеглинки добре знайомі першокласникам з навчання в закладах дошкільної освіти та з домашніх іграшкових колекцій, а тому діти неодмінно радітимуть новим зустрічам із «старими знайомими» і психологічно будуть легше адаптуватися до шкільного навчання з його новими вимогами. Наголосимо і на впливові таких вправ на соціальний розвиток школярів – вправи із застосуванням LEGO-цеглинок тренують дітей комунікувати в командній роботі, розвивають навички роботи в групі, взаємодії з однолітками, а також дають поштовх для власних творчих відкриттів і їх реалізації.

Запропонований у статті аспект не є вичерпним, **перспективу подальших розвідок**, на нашу думку, складає дослідження застосування LEGO-цеглинок під час виконання вокальних вправ молодшими школярами і доведення ефективності застосування окремих прийомів із розвитку звуковисотного слуху та інших музичних здібностей.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Борисова О. О. Формування творчих здібностей молодших школярів у процесі музичної навчально-ігрової драматизації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія і історія педагогіки». Київ, 1994. 20 с.
2. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод. посіб. / упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).
3. Лобач О. О. Музично-дидактичні ігри в школі : метод. рекомендації. Полтава : Видавництво Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, 2004. 70 с.
4. Мар'євич Н. К. Музично-ігрова діяльність молодших школярів: розвивально-виховний потенціал у контексті інноваційних підходів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Випуск 17 / редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 493 с. (БАК).
5. Мар'євич Н. К. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика проф. освіти». Вінниця, 2015. 20 с.
6. Мішеченко В. В. Використання музично-дидактичних ігор на уроках музики в початковій школі / В. В. Мішеченко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2013.

№ 1. С. 192–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2013_1_44 (дата звернення: 10.11.2019).

7. МОН опублікувало посібники з використання LEGO у початковій школі. URL: <https://nvs.org.ua/news/mon-opublikovalo-posibnyky-z-vykorystannya-lego-u-pochatkoviy-shkoli/> (дата звернення 10.11.2019).

8. Основи здоров'язбережної компетентності (Курс підготовки вчителів). URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/58#2>

9. Руда Г. С. Розвиток музичних здібностей учнів початкової школи в процесі ігрової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2018.19 с.

10. Усі перші класи в Україні безкоштовно отримують набори LEGO – Меморандум між МОН та The LEGO FOUNDATION. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-pershi-klasi-v-ukrayini-bezkoshtovno-otrimayut-nabori-lego-memorandum-mizh-mon-ta-lego-foundation> (дата звернення: 10.11.2019).

11. Шість цеглинок в освітньому просторі школи : метод. посіб. / упорядник О. Рома // The LEGO Foundation, 2018. 32 с. URL: <https://nvs.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/tseglinok-kviten-2018-web.pdf> (дата звернення: 10.11.2019).

12. Шуть М. М. Класифікація музичних ігор як педагогічного інструментарію формування творчих умінь молодших школярів // Мистецтво та освіта. 2018, № 2 (88). С. 2–7.

13. Щодо упровадження ігрових та діяльнісних методів навчання в освітній процес перших класів закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 05.03.18 № 223. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-uprovadzhennya-igrovih-ta-diyalnisnih-metodiv-navchannya-v-osvitnij-proces-pershih-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

References:

1. Borysova, O. O. (1994). Formuvannya tvorchykh zdibnostei molodshykh shkoliariv u protsesi muzychnoi navchalno-ihrovoi dramatyzatsii [Formation of creative abilities of primary schoolchildren in the process of musical educational and play dramatization]. (Dissertation Abstract, Kyiv).

2. Hra po-novomu, navchannya po-inshomu [Playing in a new way, learning differently]. (2018). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/LEGO/po-novomu-navchannya-po-inshomu.pdf>

3. Lobach, O. O. (2004). Muzychno-dydaktychni ihry v shkoli [Music-didactic games at school]. Poltava: Vydavnytstvo Poltavskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V.H.Korolenka.

4. Marievych, N. K. (2008). Muzychno-ihrova diialnist molodshykh shkoliariv: rozvyvalno-vykhovnyi potentsial u konteksti innovatsiinykh pidkhodiv [Musical and play activity of primary schoolchildren: Developmental and educational potential in the context of innovative approaches]. In I. A. Ziazun (Ed.), Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy: Vol. 17. Kyiv–Vinnytsia: DOV «Vinnytsia».

5. Marievych, N. K. (2015). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do orhanizatsii muzychno-ihrovoi diialnosti molodshykh shkoliariv

[Preparation of future primary school teachers for organizing music and playing activities for primary schoolchildren]. (Dissertation Abstract, Vinnytsia).

6. Mishedchenko, V. V. (2013). Vykorystannia muzychno-dydaktychnykh ihor na urokakh muzyky v pochatkovii shkoli [The use of music-didactic games at music lessons in primary schoolchildren]. In Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Seria: Psykholohopedahohichni nauky: Vol. 1 (pp. 192–195). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2013_1_44

7. MON opublikovalo posibnyky z vykorystannia LEGO u pochatkovii shkoli [The Ministry of Education and Science published guidelines for the use of LEGO in primary school]. Retrieved from <https://nvs.org.ua/news/mon-opublikovalo-posibnyky-z-vykorystannia-lego-u-pochatkoviy-shkoli/>

8. Osnovy zdoroviazberezhnoi kompetentnosti (Kurs pidhotovky vchyteliv) [The basics of health competence (Teacher Training Course)]. Retrieved from <http://multycourse.com.ua/ua/page/16/58#2>

9. Ruda, H. S. (2018). Rozvytok muzychnykh zdibnostei uchniv pochatkovoi shkoly v protsesi ihrovoi diialnosti [Development of musical abilities of primary schoolchildren in the process of playing activities]. (Dissertation Abstract, Kyiv).

10. Usi pershi klasy v Ukraini bezkoshtovno otrymaiut nabory LEGO – Memorandum mizh MON ta The LEGO Foundation [All First Classes in Ukraine will receive LEGO kits for free – Memorandum between Ministry of Education of Ukraine and The LEGO Foundation]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-pershi-klasi-v-ukrayini-bezkoshtovno-otrimayut-nabori-lego-memorandum-mizh-mon-ta-lego-foundation>

11. Shist tseglinok v osvitnomu prostori shkoly [Six bricks in the educational space of the school]. (2018). The LEGO Foundation. Retrieved from <https://nvs.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/tseglinok-kviten-2018-web.pdf>

12. Shut, M. M. (2018). Klasyfikatsiia muzychnykh ihor yak pedahohichnoho instrumentarii formuvannya tvorchykh umin molodshykh shkoliariv [Classification of music games as a pedagogical toolkit for the formation of creative skills of primary schoolchildren]. Mystetstvo ta osvita, 2 (88), 2–7.

13. Ministry of Education and Science of Ukraine (2018). Shchodo uprovadzhennia ihrovykh ta diialnisnykh metodiv navchannya v osvitnij protses pershykh klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Concerning the introduction of game and activity teaching methods in the educational process of the first grades of general secondary education institutions]. (Decree No 223, March 5). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-uprovadzhennya-igrovih-ta-diyalnisnih-metodiv-navchannya-v-osvitnij-proces-pershih-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>

Моторна О. С., заведуюча кабінетом мистецтва і фізическої культури Ровенського ОІППО, г. Ровно, Україна, oksanamotorna@ukr.net; Капинос О. А., учитель музичального мистецтва Опорного ученого заведення Белокриницької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Кременецького районного сонета Тернопільської області, с. Белокриниця, Кременецький район, Тернопільська область, Україна, olga_03@ukr.net

LEGO на уроках музичального мистецтва в початковій школі

Актуалізована проблема застосування ігрових вправ з молодшими школярами на уроках музичального мистецтва в контексті положень Концепції «Нова українська школа». Подаються методичні рекомендації по особливостям використання LEGO-кирпичиків і різні способи роботи з цим дидактичним матеріалом. Представлено комплекс авторських ігрових вправ з використанням кирпичиків LEGO, мета яких полягає в створенні позитивної мотивації навчання у школярів, способствувати формуванню предметних компетенцій учнів на уроках музичального мистецтва в умовах Нової української школи.

Ключові слова: Нова українська школа, урок музичального мистецтва, музично-дидактичні ігри, LEGO-кирпичики, ігрові вправи, молодші школярі.

O.S. Motorna, Head of the Cabinet of Arts and Physical Culture of Rivne OIPPO, Rivne, Ukraine, oksanamotorna@ukr.net; O.O. Kapinos, Music Teacher of Belokrynitsk Secondary School, Belokrynitsa, Kremenets District, Ternopil Region, Ukraine, olga_03@ukr.net

LEGO at music lessons in primary school

The article actualizes the problem of applying LEGO game exercises with primary school students at music lessons in the context of the provisions of the Concept of New Ukrainian School. Based on analysis of articles and theses of Ukrainian researchers, the classification of music games have been generalized, in particular music-didactic music games is a separate component in their structures.

The brief information on creating and using LEGO game and instructional designers have been provided, as well as a list of online resources with practical tips for using LEGO in primary school.

The author's approach to the possibilities and peculiarities of using LEGO bricks at musical lessons in the context of the provisions of the Concept of New Ukrainian School has been highlighted. A set of author's game exercises with using LEGO bricks and various ways of working with this didactic material have been presented, namely: exercises during acquaintance and consolidation with students of musical concepts; exercises that should be used to learn the means of musical expression; exercises that will facilitate the learning of songs (singing); exercises that help to master musical literacy in the form of game; exercises that enhance music and creativity; exercises in discussing musical works; exercise as one of the tools of formative assessment.

The described game exercises have been intended to create positive educational motivation for primary school students, promote the formation of subject competences of students in music art lessons in the conditions of the New Ukrainian School, as well as to develop their skills of working in a group, interacting with peers, give impulse to their own discoveries on artistic topics.

Key words: New Ukrainian School, music lesson, didactic music games, LEGO bricks, game exercises, primary school students.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2019 р.